

Τοπική Αυτοδιοίκηση και Πολιτιστική Διαχείριση: Τάσεις Ομοιογενοποίησης και Διαφοροποίησης

Της Δρος Όλγας ΤΣΑΚΗΡΙΔΗ - ΘΕΟΦΑΝΙΔΗ
Επιστημ. Συνεργάτ. Παντείου Π.Κ.Π.Ε.

Συνέχεια εκ του τεύχους 15/1999 της ΕΠ.Α.Τ.Α.Π.Α.

2. Ιδεολογίες διαχείρισης και παγκοσμιοποίηση

Εκείνο, όμως, που πραγματικά θα πρέπει να μας ενδιαφέρει σε σχέση με την πολιτιστική διαχείριση, που ασκείται από την Τοπική Αυτοδιοίκηση, δεν είναι μόνο η ευρύτητα του φάσματος των πολιτιστικών δραστηριοτήτων, που οργανώνονται, ή η ανάπτυξη πολλών πολιτιστικών φορέων και εντυπωσιακής πολιτιστικής υποδομής. Εκείνο που αποτελεί την πεμπτούσια της δραστηριότητάς της αυτής είναι κατά πόσον συμβάλλει στη διατήρηση και αξιοποίηση της τοπικής πολιτιστικής ταυτότητας, ποια είναι τα κριτήρια με τα οποία αξιολογείται η αποτελεσματικότητά της σ' αυτό τον τομέα, η σχέση της με τα πολιτιστικά αγαθά του παρελθόντος και του παρόντος, καθώς και οι ιδεολογίες, που ωθούν τους πολιτιστικούς διαχειριστές στις επιλογές τους μεταξύ εναιλακτικών δυνατοτήτων και προσεγγίσεων στην ανάδειξη, αξιοποίηση και αναπαραγωγή των πολιτιστικών αγαθών.

Ακόμη, μας ενδιαφέρει κατά πόσον η τοπική πολιτιστική πολιτική συμπεριλαμβάνει και φορείς από διαφορετικές κοινωνικές ομάδες. Οι θεσμοί της τοπικής πολιτιστικής διαχείρισης δεν πρέπει να εξετάζονται αποκομμένοι από το παρελθόν, ούτε από το παρόν, εφ' όσον προσλαμβάνουν την πραγματική τους διάσταση από τον τρόπο με τον οποίο ανταποκρίνονται στο δίπολο: άνθρωπος - δημιουργός, άνθρωπος-καταναλωτής. Με άλλα λόγια η πολιτιστική διαχείριση αποκαθίσταται στις σωστές της διαστάσεις, όταν αξιολογείται τοποθετημένη μέσα στον ιδιαίτερο κοινωνικοπολιτισμικό χώρο (σύστημα), από τον οποίο προέρχεται, επηρεάζεται και προς τον οποίο επιστρέφουν τα αποτελέσματά της.

Σήμερα, όπως είναι γνωστό, τα όρια του κοινωνικοπολιτισμικού χώρου σε κάθε κοινωνία έχουν διευρυνθεί. Τα όρια μεταξύ των κοινωνιών τείνουν να ξεθωριάσουν, ιδίως όταν η επικοινωνία μεταξύ τους είναι συνεχής και καταγκιστική, χρησιμοποιούνται οι γνωστές διεθνείς γλώσσες, υιοθετούνται τα διεθνή πολιτισμικά πρότυπα στην συμπερι-

ρά, στον τρόπο ζωής κ.τ.λ. Η πρόσληψη της έννοιας του χώρου και του τόπου, ιδίως σε μεγαλουπόλεις, αποκτά παγκόσμια (global) διάσταση⁷.

Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, η διάνοιξη των αγορών και ταυτόχρονα η ραγία ανάπτυξη του τομέα των επικοινωνιών δημιουργούν, όπως είναι γνωστό, το φαινόμενο της ομοιογενοποίησης. Αυτό, άλλως τε, είναι και το διαφοροποιητικό στοιχείο της μετα-μοντέρνας παγκοσμιοποίησης, η οποία έχει επιφέρει δύο σημαντικά πολιτικά αποτελέσματα: το σύγχρονο φαινόμενο της πολυπολιτισμικότητας των κοινωνιών, εξ αιτίας της μετανάστευσης μεγάλων ομάδων εργατικού δυναμικού μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο και την δημιουργία της παγκοσμιοποιημένης μαζικής κουλτούρας (global mass culture). Στην δημιουργία της παγκοσμιοποιημένης μαζικής κουλτούρας συμβάλλουν η παγκόσμια χρήση της σχεδόν κοινής γλώσσας (διεθνοποιημένα αγγλικά), η ανάπτυξη κοινών προγραμμάτων στην τηλεόραση (συσκευή που υπάρχει πλέον όλον τον πλανήτη), η προώθηση σε παγκόσμιο επίπεδο κινηματογραφικών ταινιών, που προέρχονται από μεγάλες βιομηχανίες (όπως του Hollywood), η προώθηση κοινών πολιτισμικών αγαθών, που απευθύνονται απευθείας στο λαό και η διαφήμιση.

Τα χαρακτηριστικά αυτής της παγκοσμιοποιημένης μαζικής κουλτούρας⁸ είναι τα εξής: α. Είναι «δυτικού τύπου», και, β. επιφέρει το φαινόμενο της «ομοιογενοποίησης», η οποία δεν είναι πάντοτε πλήρης. Η νέα παγκοσμιοποίηση (post modern globalization) σχέση με την παλαιά corporate globalization) είναι αμερικάνικη και η ομοιογενοποίηση των κοινωνιών βαίνει σε ένα μεγάλο ή μικρότερο βαθμό αμερικανοποίησης. Εδώ, πρέπει να παρατηρήσουμε κάτι σημαντικό: η αμερικανοποίηση δεν συνίσταται τόσο στην υιοθέτηση των αμερικανικών προτύπων, όσο στην υιοθέτηση της αμερικάνικης στροφίας σχετικά με την διαχείριση των πολιτισμών, όπου σημασία δεν έχει η διαφορετικότητα και ο σεβασμός που πρέπει να αποδίδεται σ' αυτήν, αλλά πόσο αυτή η διαφορετικότητα μπορεί να πωλεί και πως θα πρέπει να την διαχειρισθούμε, ώστε να πωλεί. Χαρακτηριστικά αναφέρεται πως «...capital has fallen in love with difference: advertising thrives on selling us things that will enhance our uniqueness and individuality. It's no longer about keeping up with the Joneses. it's about being different from them. From World Music to exotic holidays in Third-World locations, ethnic tv dinners to Hawaiian knitted hats, cultural difference sells»⁹.

Η πολιτιστική πολιτική και διαχείριση επηρεάζονται, όπως είναι φυσικό, από αυτήν την πραγματικότητα. Μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο είναι γνωστό, πως η ανασυγκρότηση του κόσμου στηρίχθηκε στην οικονομική ανάπτυξη και στη λογική της «προσχασμένης εξέλιξης» (ή αλλιώς προγραμματισμός), με απώτερο σκοπό την διασφάλιση τουλάχιστον οι διακηρύξεις των διάφορων ηγεσιών αυτό ισχυρίζονταν) της κοινωνικής προόδου. Οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί που συμμετείχαν σ' αυτή την αναδιοργάνωση του κόσμου έπρεπε, προκειμένου να είναι αποτελεσματικά συνδεδεμένοι με τις ελίξεις, να υποστηριχθούν από διαφορετικές μεθόδους ως προς την οργάνωση της ερ-

7. Doreen Massey: *A global sense of place*, p. 232, στο συλλογικό έργο με τίτλο: *Studying Culture*, London, 1993.

8. S. Hall: *The Local and the Global: Globalization and Ethnicity*, στο συλλογικό έργο με τίτλο: *Culture, Globalization and the World-System: Contemporary Conditions for the Representation of Identity*, σε επιμέλεια του A. King, London, 1990.

9. J. Rutherford: *A Place Called Home: Identity, and the Cultural Politics of Difference*, p. 11 στο συλλογικό τόμο, με τίτλο: *Culture, Globalization and the World-System: Contemporary Conditions for the Representation of Identity*, σε επιμέλεια A. King, London 1990.

γασίας. Οι εξελίξεις αυτές οδήγησαν στην κατακόρυφη ανάπτυξη της διοικητικής επιστήμης και ειδικότερα του management. Τις γνώσεις της οικονομικής και διοικητικής επιστήμης¹⁰ εκμεταλλεύθηκε το κεφάλαιο (οι επιστήμες αυτές, βέβαια, αναφέρονται στον άνθρωπο και μπορούν να λειτουργήσουν αποκλειστικά για την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας του) προκειμένου να επιτύχει μεγιστοποίηση και διασφάλιση των κερδών, αξιοποιώντας όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερα τους διαθέσιμους πόρους: κεφάλαιο και ανθρώπινη εργασία.

Αυτή η αναπτυξιακή λογική εφαρμόστηκε και από τα προγράμματα των κρατών κυρίως του δυτικού κόσμου, προκειμένου αυτά να επιτύχουν οικονομική ανάπτυξη. Γρήγορα, όμως, συνειδητοποιήθηκε, πως η μονόπλευρη ανάπτυξη, με αφετηρία την οικονομία και μόνο, έχει πολλές φορές δυσάρεστα αποτελέσματα στην κοινωνία, στο περιβάλλον, στον πολιτισμό, στους θεσμούς. Η ανάπτυξη πλέον θα έπρεπε να υιοθετήσει διαφορετικά κριτήρια, ώστε να μην είναι μονόπλευρη. Αυτό έγινε γνωστό ως ισόρροπη ανάπτυξη: ανάπτυξη όλων των τομέων, όχι πάντα υιοθετώντας τα οικονομικά κριτήρια, αλλά εκείνα που εναρμονίζονταν περισσότερο με το περιεχόμενο του υπο ανάπτυξη κάθε φορά τομέα¹¹.

Η πολιτιστική διαχείριση, λοιπόν, ως θεωρία και ως πρακτική είναι κυρίως αποτέλεσμα της εισαγωγής στον τομέα του πολιτισμού αυτής της αναπτυξιακής λογικής. Οι παράγοντες που οδήγησαν στη διαμόρφωσή της είναι η αναγκαιότητα ύπαρξης κρατικής πολιτικής για τον πολιτισμό σε κεντρικό και αποκεντρωμένο επίπεδο, η ανάπτυξη των πολιτιστικών βιομηχανιών, η πρόσληψη των πολιτιστικών αγαθών ως «προϊόντων», τα οποία προωθούμενα στην αγορά αποφέρουν κέρδος, η ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας κ.ά. Ακόμη, στην σύγχρονη εξέλιξη της πολιτιστικής διαχείρισης έχει συμβάλει και η Ευρωπαϊκή Ένωση με την πολιτιστική της πολιτική και την ίδρυση πολλών ευρωπαϊκών πολιτισμικών θεσμών.

Βέβαια, ειδικά για τον χώρο του πολιτισμού, είναι πολλοί αυτοί που ισχυρίζονται πως ο πολιτισμός για να παραχθεί δεν χρειάζεται προγραμματισμό ούτε αρμόδια Υπουργεία. Η έκφραση της δημιουργικότητας έχει αποδειχθεί, πως λειτουργεί υπεράνω αυτής της λογικής. Ως τόσο, η ύπαρξη εθνών-κρατών (τα οποία έπρεπε να συγκροτήσουν και να προβάλλουν την ιδική τους πολιτιστική ταυτότητα), η εσωτερική οργάνωση της δραστηριότητας του κράτους κατά τομέα, η υποστήριξη του ανθρώπινου δυναμικού, που απασχολείται στον πολιτιστικό τομέα, επιβάλλουν την ύπαρξη πολιτικής που χαράσσεται από κρατικούς κεντρικούς ή αποκεντρωμένους φορείς. Η διαχείριση δηλαδή του πολιτισμού αναγκαστικά χαράσσει προτεραιότητες μεταξύ εναλλακτικών δυνατοτήτων ανάπτυξης και υπακούει στην λογική της πολιτικής και της διοίκησης/οργάνωσης.

Επομένως, εφ' όσον για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τομέα χαράσσεται πολιτική (ή καλύτερα πολιτικές ανά τομέα πολιτισμού), δεν αποφεύγεται το μεγαλύτερο οικονομικό και πολιτικό πρόβλημα: της ικανοποίησης απείρων αναγκών με περιορισμένους εξ ορισμού πόρους¹². Διότι το σύγχρονο εργαλείο στην εφαρμογή της πολιτικής είναι το πρόγραμμα, το οποίο αποτελεί συνδυασμό εναλλακτικών μέσων για την επίτευξη των συγκεκριμένων επί μέρους στόχων.

10. Βλ. Κωνσ. ΓΕ. Αθανασόπουλος: *Ειδικά θέματα Διοίκησης Προσωπικού και Επικοινωνίας*. Πανεπιστ. Παράδοσεις, επιμέλεια Δρος Β. Δελιδέου. Αθήναι, 1999.

11. Βλ. Κωνσ. ΓΕ. Αθανασόπουλος: *Θεσμικό πλαίσιο περιφερειακής ανάπτυξης*. Αθήναι, τόμ. Α' Δ' έκδ. 1996, τόμ. Β' Δ' έκδ. 1996.

12. Σ. Θεοφανίδης: *Θεωρία και Πρακτική της Οικονομικής Πολιτικής*. Αθήνα, 1985, σ. 23.

Ευγενία Γ. Αθανασοπούλου
(1916-1992 μ.Χ.)

Γεώργιος Κ. Αθανασόπουλος
(1916-1983 μ.Χ.)

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΟΦΑΔΩΝ

Αθήναι, Ιούνιος 1997

Εκτιμώντας θεωρητικά την διαδικασία της χάραξης και εφαρμογής της πολιτιστικής πολιτικής τα πράγματα φαίνονται σχετικά απλά. Στην πράξη, όμως, λειτουργούν οι αθελολογής πελατειακές σχέσεις, τα κοινωνικά δίκτυα, ενώ είναι συνηθισμένο φαινόμενο να επιτυγχάνουν την κρατική υποστήριξη περισσότερο καλλιτέχνες και δημιουργοί, που ανήκουν στην κυρίαρχη κάθε φορά κοινωνική ομάδα.

3. Οι τάσεις ομοιογενοποίησης και διαφοροποίησης. Ορισμένες παρατηρήσεις

Η πολιτιστική διαχείριση σήμερα αποκτά ιδιαίτερη σημασία, διότι συμβάλλει -και ίσως ορισμένες φορές να παίζει και τον καθοριστικό ρόλο- στην διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας μίας περιοχής, στην καλλιέργεια και ανάδειξη της παράδοσης, στην προαφέτηση της τοπικής κοινωνίας έναντι της πολιτισμικής αλλοτρίωσης. Με άλλα λόγια, θεωρούμε, πως ο βαθμός ομοιογενοποίησης μίας τοπικής κοινωνίας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό και από τις πολιτιστικές πρωτοβουλίες και την ανάπτυξη της τοπικής δραστηριότητας των κατ' εξοχήν τοπικών κρατικών φορέων, που δεν είναι άλλοι από τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Ως προς το περιεχόμενο της πολιτιστικής της πολιτικής η Ελληνική Τοπική Αυτοδιοίκηση υποστηρίζει τις προσπάθειες, οι οποίες προβάλλουν την τοπική παράδοση και συμβάλλουν στη διατήρηση της τοπικής μνήμης¹³. Αυτό συμβαίνει κυρίως για δύο λόγους: από την μία διότι αυτό προβάλλεται ως κοινωνικό αίτημα, κυρίως μέσα από την δραστηριότητα των τοπικών πολιτιστικών συλλόγων, από την άλλη διότι προβάλλοντας την ιδιαίτερη πολιτισμική ταυτότητα ενός τόπου επιτυγχάνεται έμμεσα¹⁴ και η οικονομική του ανάπτυξη, εφ' όσον η «διαφορετικότητα του κάθε τόπου πωλεί» (στην ροκειμένη περίπτωση προσελκύει επισκέπτες). Παρατηρείται, τα τελευταία χρόνια κυρίως στις αγροτικές περιοχές, μία έντονη στροφή των τοπικών αρχών στην προώθη-

13. Τα συμπεράσματα, που ακολουθούν προέρχονται από επαγγελματική, αλλά και μακροχρόνια ερευνητική εμπειρία στον χώρο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και ειδικότερα: από την έρευνά μου κατά την διάρκεια εκπόνησης της Διδακτορικής μου Διαιτιβής, από συλλογή στοιχείων μέσω του Εργαστηρίου Διαχείρισης και Προβολής Πολιτισμικού Περιβάλλοντος», (Υπεύθυνος Καθηγητής Γ. Άββας) κ.ά. Αναφέρεται εδώ ως χαρακτηριστική περίπτωση η προβολή από ένα Δήμο της Τοπικής Πολιτισμικής Παράδοσης. Βλ. Ευγενίας Γ. Αθανασόπουλου, Γ. Κ. Αθανασόπουλου: Τα Δημοτικά Τραγούδια της περιοχής Σοφάδων Θεσσαλίας. Αθήναι, 1997.

14. Για το θέμα αυτό σε μελέτη του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών αναφέρεται, πως η «επορευματοποίηση μορφών της τοπικής παράδοσης» είναι μία από τις κοινωνικές επιπτώσεις του τουρισμού. Το φαινόμενο αυτό είναι γνωστό και ως «φολκλωρισμός», ο οποίος ουσιαστικά συμβάλλει σε μία «δεύτερη ύπαρξη» ή αναβίωση παραδοσιακών στοιχείων του παρελθόντος, που έπαψαν πλέον να υπάρχουν.

ση και υποστήριξη ενεργειών, που συντελούν στην διατήρηση της συλλογικής μνήμης στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, και στην διατήρηση της παράδοσης και της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας κάθε τόπου.

Στις μεγαλουπόλεις, όπου οι επιπτώσεις από το φαινόμενο του μαζικού πολιτισμού είναι εντονότερες, η τάση αυτή εκφράζεται με την ανάδειξη των παλαιών στοιχείων των πόλεων, τις αποκαταστάσεις των παραδοσιακών κτιρίων, την αποκατάσταση των ιστορικών κέντρων των πόλεων και την ενίσχυση των πολιτιστικών συλλόγων, όπου είναι δυνατόν, που έχουν ως σκοπό τους την κοινωνική συνοχή μέσα από την διαδικασία υπενθύμισης των κοινών πολιτισμικών δεσμών του τόπου καταγωγής των μελών τους¹⁵.

Η τάση αυτή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης εναρμονίζεται με την ευρωπαϊκή πολιτιστική πολιτική, η οποία στοχεύει στην ενδυνάμωση των πολιτιστικών ταυτοτήτων, προκειμένου να διατηρηθεί η πολιτισμική φυσιογνωμία της Ευρώπης, ν' αναπτυχθούν και ν' αξιοποιηθούν τα πολιτιστικά της προϊόντα και να δημιουργηθούν οι απαραίτητες κοινωνικές αντιστάσεις, απέναντι στην εισβολή αλλότριων πολιτισμικών μηνυμάτων.

Παρατηρούμε, πως το φαινόμενο της ομοιογενοποίησης στην πολιτιστική διαχείριση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι εμφανές σε δύο διαφορετικά επίπεδα: το πρώτο αφορά στην ίδρυση και λειτουργία θεσμών (και των πολιτισμικών), που αποτελούν εις τέλει τα «εργαλεία» της τοπικής πολιτιστικής πολιτικής και διαχείρισης (υπάρχουν πλέον αρκετές ομοιότητες στο θεσμικό επίπεδο με τα συστήματα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης άλλων κρατών, αλλά και με θεσμούς, που αφορούν στον πολιτισμό, όπως για παράδειγμα τα «Πνευματικά Κέντρα», τα οποία απετέλεσαν σημαντικό πολιτιστικό θεσμό κυρίως στη Γαλλία (είναι γνωστά ως Maison de Culture) και το δεύτερο αφορά στο περιεχόμενο των προγραμμάτων της. Ως προς το πρώτο έχει παρατηρηθεί, πως η αποτελεσματική λειτουργία των θεσμών εξαρτάται κυρίως από την ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού που τους περιβάλλει. Άλλες φορές πάλι θεσμοί, που ιδρύθηκαν στο πλαίσιο της πολιτικής για πολιτιστική αποκέντρωση, όταν δεν συνδέθηκαν αρμονικά με το τοπικό στοιχείο, έγιναν σημαντική αιτία για την εκδήλωση συγκρουσιακών καταστάσεων, που δεν απέφεραν τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Ως προς το δεύτερο, δηλαδή το περιεχόμενο των προγραμμάτων, παρατηρείται η προώθηση κυρίως από τα κέντρα προς την περιφέρεια πολιτιστικών αγαθών και δραστηριοτήτων, που πολλές φορές είναι προϊόντα μεγαλύτερου ή μικρότερου βαθμού ομοιογενοποίησης.

Η Ελληνική Αυτοδιοίκηση ίσως χρειάζεται χρόνο και ανασυγκρότηση δυνάμεων, ώστε να ιδρύσει θεσμούς και να υιοθετήσει πρακτικές για την υλοποίηση της πολιτιστικής της πολιτικής και διαχείρισης, που να εναρμονίζονται με το πολιτιστικό στοιχείο, το οποίο κάθε φορά επιδιώκεται να αξιοποιηθεί (καλλιέργεια, διατήρηση, ανάδειξη). Χρειάζεται μελέτη από τους φορείς της κάθε φορά, ώστε να υπάρξει μία διαχειριστική προσέγγιση εναρμονισμένη με τις αξίες και τα πρότυπα κυρίως της ελληνικής κουλτούρας.

15. Η «στροφή» του κόσμου και η σημασία της προς το παρελθόν και τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς επισημαίνεται από τους ειδικούς Ερευνητές. Βλ. και Γ. Λάββας: Πολιτιστική κληρονομιά. Αθήνα, 1993: «...Το φαινόμενο αυτό μας φέρνει έτσι σήμερα στην δραματική θέση να σώσουμε ό,τι υπόλοιπο έμεινε σημαντικό ή μη, κτίσμα ή σύνολο από το μνημειακό δυναμικό του παρελθόντος και ακόμα να δημιουργούμε υποκατάστατα σε πολλές περιπτώσεις, για να διατηρήσουμε την ισορροπία στην πολιτιστική πορεία του καιρού μας. Αν φανταστούμε την κοινωνία μας σαν μία αμαζοστοιχία που πορεύεται και μάλιστα με μεγάλη ταχύτητα προς το Μέλλον, είναι φανερό πως η πορεία της αυτή θάχει προβλήματα, αν μείνει με τα μπροσινά βαγόνια μόνο χάνοντας το συμμετρικό της κομμάτι που λέγεται Παράδοση».

Θάνος Κ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
ΣΟΦΑΔΕΣ, Ο ΤΟΠΟΣ ΜΑΣ

Μέρος Α'

Τα τοπωνύμια

Με λογισμό και μ' όνειρο

Αθήναι, 1994

ρας. Μία προσέγγιση που θα κινείται στο πλαίσιο μίας δεοντολογίας, που θα έχει ως σκοπό της την προστασία της ταυτότητας του πολιτισμικού στοιχείου, που κάθε φορά αξιοποιείται, ώστε να μη γίνεται υπέρβαση του ρόλου της και παρουσιάζονται αρνητικά αποτελέσματα. Έτσι π.χ. θα αποφύγουμε αναβιώσεις λαϊκών δρωμένων ή παρουσιάσεις λαϊκών παραδοσιακών χορών σαν να πρόκειται για παραστάσεις μουζικαλ ή θα αποφύγουμε στο μέλλον έναν κακής ποιότητας φολκλορισμό.

Οι τάσεις της διαφοροποίησης, που εκφράζει η πολιτιστική διαχείριση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι αποτελεσματικότερες μέσα από την εφαρμογή του συστήματος της πολιτιστικής δημοκρατίας. Η πολιτιστική δημοκρατία¹⁶ υποστηρίζει την ικανοποίηση των πολιτισμικών αναγκών των τοπικών κοινωνιών, όπως οι ίδιες τις καθορίζουν, καθώς και τον τρόπο ικανοποίησής τους. Στο σύστημα αυτό ενθαρρύνεται η ανάπτυξη της τοπικής πολιτισμικής παραγωγής και η συμμετοχή όλων των δημιουργικών ομάδων και ατόμων χωρίς διακρίσεις, ιδιαίτερα εκείνων, που δεν έχουν πρόσβαση στα κέντρα εξουσίας. Από την άλλη πλευρά οι τάσεις ομοιογενοποίησης συνήθως εμφανίζονται περισσότερο στο σύστημα του πολιτιστικού εκδημοκρατισμού, που ενθαρρύνει την προώθηση προς την περιφέρεια των προϊόντων εκείνων που παράγονται σε κεντρικό επίπεδο (στις μεγάλες πόλεις). Εκτιμούμε, από την παρατήρηση των έως τώρα στοιχείων, πως οι τάσεις διαφοροποίησης που εκφράζονται μέσα από την πολιτιστική διαχείριση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι ακόμα αρκετές και έντονες, ιδιαίτερα στις ημιαστικές και αγροτικές περιοχές, εξισορροπώντας τις τάσεις της ομοιογενοποίησης που εμφανίζονται στην ίδρυση και λειτουργία των θεσμών, αλλά και στο περιεχόμενο των πολιτιστικών προγραμμάτων.

Ως προς την αντιμετώπιση της πολυπολιτισμικότητας των σύγχρονων τοπικών κοινωνιών, παρατηρείται αποσπασματικότητα σχετικά με τις δράσεις της Αυτοδιοίκησης. Για πρώτη φορά σε επίπεδο συλλογικών αποφάσεων, εμφανίζονται σχετικά Ψηφίσματα σε δύο πρόσφατα συνέδρια της Κεντρικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας (ΚΕΔΚΕ, 1995 και 1996). Τα Ψηφίσματα αυτά αφορούσαν στις ομάδες των Τσιγγάνων και των παλιννοστούντων Ομογενών, Ποντιακής κυρίως καταγωγής. Τελευταία, παρατηρούνται, επίσης, δράσεις σε ορισμένους Δήμους, που έχουν ως σκοπό την ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας των ιδιαίτερων κοινωνικών ομάδων, που διαμένουν στην χωρική τους αρμοδιότητα. Οι πρωτοβουλίες αυτές, όμως, προέρχονται κατά κύριο λόγο από τις Οργανώσεις των ομάδων αυτών, χωρίς να εντάσσονται σε κάποια ενιαία πολιτική αντιμετώπιση του θέματος από πλευράς Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

16. Βλ. Συμβούλιο της Ευρώπης: *Cultural Development in Towns. Strasbourg, 1983, p. 16.*